

Lokaal, kort en samen (LKS)

Visie van GroenLinks Edam-Volendam op de Regionale Energiestrategie van de energieregio Noord-Holland Zuid en de Transitievisie Warmte van de gemeente Edam-Volendam.

juli 2020

Op 22 april 2020 verscheen het concept van de Regionale Energiestrategie (RES) van de energieregio Noord-Holland Zuid. Tot deze energieregio behoren 29 gemeenten, waaronder Edam-Volendam. In het concept-rapport zijn mogelijke locaties en technieken voor het opwekken van duurzame energie beschreven. Met deze projecten zou in 2030 zo'n 2,7 terawattuur (TWh) aan duurzame energie in de regio kunnen worden opgewekt. De productie van duurzame energie zou hiermee met een factor 4 toenemen ten opzichte van 2018. Met deze ambitieuze doelstelling levert de regio een bijdrage aan de landelijke doelstelling om de opwek van duurzame energie op land te vergroten tot 35 TWh. In samenhang met deze opgave heeft de gemeente Edam-Volendam de Transitievisie Warmte (TWV) opgesteld. In dit document wordt een eerste verkenning gemaakt van de duurzame alternatieven op aardgas per woonwijk en de manier waarop de warmtetransitie wordt aangepakt.

GroenLinks Edam-Volendam geeft in deze notitie haar visie op de voorstellen. Deze is met name gericht op de bijdrage van de eigen gemeente, maar raken ook aan de principes van de RES. We baseren onze visie op drie elementen:

1. Analyse van het RES: kanttekeningen
2. Visie van GroenLinks Edam-Volendam op de energietransitie
3. Voorstel LKS-projecten in de gemeente Edam-Volendam

1. Analyse van de RES: kanttekeningen

De transitie naar CO₂-vrije energieopwekking is waarschijnlijk een van de grootste opgave waar ons land ooit voor heeft gestaan. Een proces van deze grootte heeft een impact op elke burger. In de energietransitie onderscheiden wij vier verschillende 'knoppen'. Deze knoppen hebben onderling invloed op elkaar. Als je aan de ene knop draait, heeft dat effect op de ander.

1. Techniek
2. Kosten (subsidies, financiering)
3. Inpassing (juristerij, rechtspersonen)
4. Draagvlak (participatie)

Wat ontbreekt in zowel de RES als de TVW is een raamwerk waarmee we de gehele transitieopgave kunnen overzien. Qua aanpak doen de notities denken aan een groepje jongens die zonder overleg driftig aan de slag gaan om een hut te bouwen. De RES en de TVW behandelen vooral de techniek. De andere knoppen komen nauwelijks aan bod. Dit terwijl de processen die zich hierbij afspelen ook voor grote opgaven en allerlei zoekrichtingen zorgen. De notities zouden ook deze aandachtsvelden moeten benoemen. Ze zouden moeten schetsen waar en wanneer deze knoppen aan bod komen. De technische oplossingen moeten altijd in samenhang met de andere knoppen bekeken worden.

Techniek

Bij de knop techniek missen we een belangrijk onderdeel dat nauwelijks wordt genoemd: *opslag*. In de energietransitie vormen plaats en tijd de bottleneck. Grootschalig opgewerkte energie moet ook grootschalig getransporteerd worden. Bij elektriciteit stuiten we dan al gauw op de beperkingen van het huidige netwerk. In onze regio is de maximale netwerkcapaciteit rond 2030 bereikt. Er zijn ideeën om de pieken af te vlakken door de inzet van de accu's van elektrische auto's, maar deze techniek zal het capaciteitsprobleem slechts voor een deel verkleinen. Het is daarom de vraag of de verviervoudiging van de duurzame energieopwekking mogelijk is zonder grote investeringen in de opslagcapaciteit. Opslag is ook nodig om het aanbod van duurzame energie door het jaar heen op peil te houden. In de zomer kunnen we veel elektriciteit en warmte opwekken, terwijl de vraag naar energie relatief beperkt is. In de winter is de vraag hoger, maar kunnen we minder opwekken. We moeten manieren vinden om de overvloedige energieoogst van de zomer te bewaren.

Aanbeveling 1: Vind energie-opwekmethodes die het net niet verder belasten.

Grootschaligheid van opwekking en opslag heeft voordelen omdat duurzaamheidsmaatregelen efficiënter uitgevoerd kunnen worden. Maar er zijn ook nadelen. In de eerste plaats heeft plaatsing van grootschalige installaties – zoals windturbines en zonnepanelen – vaak een grote impact op het landschap. Meestal is ook infrastructuur nodig, zoals koelwatersystemen en hoogspanningsleidingen. Daarom kunnen deze oplossingen alleen uitgevoerd worden in landschappen die daarvoor geschikt zijn. Kenmerkend voor Noord-Holland Zuid is het kleinschalige en open landschap met een aanzienlijk aantal dorpen, stolpboerderijen en traditionele windmolens. Inzet van windturbines in het Noord-Hollandse landschap is maar beperkt mogelijk. We passen grootschalige techniek toe waar het kan, maar tegelijkertijd mogen we lokale kleinschalige oplossingen niet uit het oog verliezen.

Aanbeveling 2: Vind locaties waar energie kleinschalig opgewekt en opgeslagen kan worden.

De gemeente Edam-Volendam zet vooral in op isolatie onder het motto “wat niet verloren gaat hoeft ook niet opgewekt te worden”. Dit is een verstandige strategie. Verder richt de gemeente zich op de toepassing van grondwarmtebronnen bij de nieuwbouw. Wat wij hier missen is de langetermijnvisie. Als meerdere naast elkaar gebouwde huizen allemaal warmte aan het grondwater onttrekken, dan kan een beïnvloedings sfeer onder de hele wijk ontstaan¹. Dit soort langetermijneffecten kunnen zeer ontwrichtend werken. Wij vinden dat dit onvoldoende als risico wordt erkend.

Aanbeveling 3: Analyseer de grondwaterstromingen op locaties waar grondwarmtepompen gedacht worden.

Financiering en rechtspersoon

Zoals gezegd vormt de energietransitie een unieke opgave. Hoe betalen we deze monsteroperatie? Van wie zijn al die voorzieningen eigenlijk? Voorop staat dat we de burger zo min mogelijk willen belasten met technische en financiële vragen. In de oudere wijken zal al gauw aan een collectief warmtenet worden gedacht. Het mooiste is als bij de bewoners een rode (warme) en een blauwe (koude) pijp de woning binnenkomt en elke maand een bedrag van de rekening wordt afgeschreven. Voor het draagvlak is het belangrijk om het systeem zo eenvoudig en betaalbaar mogelijk te maken. Daarom zou de gemeente moeten onderzoeken of het mogelijk is om een gemeentelijk nutsbedrijf en een gemeentebank op te richten. In Purmerend hebben ze al een dergelijk nutsbedrijf voor de stadsverwarming, met de gemeente als 100% aandeelhouder. Een gemeentebank zou bewoners kunnen helpen met de financiering van de noodzakelijke woningaanpassingen. Het is ook denkbaar om de bewoners via een coöperatie zelf eigenaar te maken van het nutsbedrijf. Zo vloeit de winst niet naar commerciële bedrijven en zijn de ketens kort. Het credo is dat schaalvergroting leidt tot kostenreductie, maar het uit handen geven van onze warmtevoorziening heeft ook nadelen. Laten we de voor- en nadelen van lokale dan wel grootschalige exploitatie op een rij zetten.

Aanbeveling 4: Overweeg en onderzoek de oprichting van een gemeentelijk nutsbedrijf en een gemeentebank om de wijkuitvoeringsplannen mogelijk te maken.

Draagvlak

In het draagvlak ligt de grootste uitdaging. Het uitgangspunt is natuurlijk het bieden van duidelijke voorlichting, het streven naar betaalbaarheid en het zoveel mogelijk uit handen nemen van ‘gedoe’. Ook bij de individuele *all-electric* oplossing is begeleiding nodig. Als de overige drie knoppen goed op orde zijn heeft dat een positief effect op het draagvlak. De energietransitie moet op verschillende manieren en met veel creativiteit onder de aandacht worden gebracht. Ga naar mensen toe. Vestig een gemeentelijk warmtetransitiebureau in de wijk waar mensen gemakkelijk binnen kunnen lopen. Voer individuele gesprekken bij de mensen thuis. Denk aan een online dashboard zoals dat van de gemeente Ameland waarop burgers de voortgang van de energietransitie kunnen aflezen. In andere woorden: maak het abstracte concreet. De gemeente moet participatie van een hoog niveau bieden om de burger mee te nemen bij deze ingrijpende onderneming.

---

¹ Mede afhankelijk van de grondwaterstroming

Aanbeveling 5: Ontwikkel een effectieve communicatie- en participatiestrategie voor de energietransitie, bijvoorbeeld door een ambtenaar daarvoor vrij te maken of extra aan te stellen.

2. Visie GroenLinks Edam-Volendam op de energietransitie

In de concept-RES stelt de gemeente Edam-Volendam nadrukkelijk geen voortrekkersrol te willen in de energietransitie. In plaats daarvan wil ze lokale kansen benutten waar deze zich aandienen. Naar ons oordeel is deze houding te afwachtend. Zo'n houding doet geen recht aan de ondernemerszin van haar inwoners en past niet bij de ambities uit haar Duurzaamheidsagenda. Onze gemeente zou juist wél een voortrekkersrol moeten vervullen, maar niet op het gebied van grootschalige opwek. Ze moet zich richten op de eigen kracht, die eerder ligt in kleinschalige innovatieve projecten van lokale ondernemers dan in grootschalige oplossingen. We hoeven het wiel niet opnieuw uit te vinden, maar kunnen een aantal reeds bewezen kleinschalige technieken toepassen. Ook onze gemeente moet een bijdrage leveren om de energiebalans in evenwicht te brengen.

Aanbeveling 6: Herformuleer de gemeentelijke ambitie naar “de gemeente wil een voortrekkersrol vervullen in lokale, kortketenige en gezamenlijke energieprojecten”

Grootschalig of kleinschalig?

Een belangrijk element in onze visie is kleinschaligheid. In de concept-RES lezen we een wijsheid die door de schrijvers groot en blauw is weergegeven: *“De energietransitie moet niet leiden tot een niesbui van kleine initiatieven”*. Het is echter niet duidelijk waar deze uitspraak op gebaseerd is. Het lijkt voort te komen uit een hang naar grootschaligheid. Inmiddels is dit achterhaald door de les die we hebben geleerd tijdens de coronapandemie. Grootschaligheid kent voordelen, maar maakt ook kwetsbaar. Kleinschalige opwek is eenvoudig, flexibel en kan dicht bij de gebruiker plaatsvinden. Heb meer aandacht voor dit aspect van de transitie. We willen helemaal geen niesbui, we willen efficiënte en stabiele energieopwekking die lokaal gedragen wordt.

Aanbeveling 7: Vervang in het beeld van de niesbui door het beeld van Lokaal, Kort en Samen (LKS).

3. Voorstel LKS-projecten in de gemeente Edam-Volendam

We zullen nu een drietal initiatieven onder de aandacht brengen die voldoen aan het LKS-principe.

Proefproject de Hofjes

In Edam en Volendam kan men zogenaamde hofjes vinden. Dit zijn blokken van zo'n 25 woningen die in een vierkant om een centraal gelegen grasveld zijn gebouwd. De hofjes stammen uit de jaren '70 en '80 en zijn ruim opgezet. In Volendam zijn wel 20 van deze hofjes te vinden en in Edam ongeveer 10. Het idee is om als proef één of twee hofjes te kiezen voor de aanleg van een collectief systeem. Onder het grasveld komt een goed geïsoleerde warmteberging en op de daken van de huizen worden zonnecollectoren gemonteerd. In de zomer wordt de overtollige warmte naar de collectieve opslag geleid. Deze kan in de winter weer worden opgepompt om de woningen te verwarmen. Dergelijke projecten worden al uitgevoerd op Vlieland, in Nagele en in Duitsland. Als opslagmedium kan water

(HoCoSto), basalt (Cesar) of zout (saltX) worden gebruikt. Doordat de warmtebron zich in het midden bevindt zijn de leidingen kort.

Energieopslag onder parkeerterreinen

De gemeente Edam-Volendam wil op een aantal plaatsen zonnestroomprojecten realiseren boven parkeerterreinen en op braakliggende bedrijfsterreinen. De gedachte is dat de ruimte zo dubbel wordt gebruikt. Het is de moeite waard om de mogelijkheid van driedubbelgebruik te onderzoeken. Een voorbeeld is het aanleggen van ondergrondse warmteopslag voor de verwarming van woningen in de nabije omgeving. Overigens zijn braakliggende bedrijventerreinen geen natuurverschijnsel. Hier zou allereerst gekeken moeten worden hoe we de ruimte weer een nuttige functie kunnen geven.

Kleine windmolens

Onze gemeente schuwt de komst van zonneweides en windturbines in ons 'prachtlandschap'. Voor deze gedachte is veel te zeggen. Er zijn ook kleinschalige oplossingen die minder impact hebben op de omgeving, zoals kleine windmolens. Deze molens zijn zo'n 15 meter hoog en hun wieken hebben een diameter van 12 meter. Met een jaaropbrengst van 30.000 kWh zijn ze een nuttige aanvulling op de mogelijkheden voor energieopwekking. Omdat de windmolens zo klein zijn spelen zaken als geluidshinder en slagschaduw geen rol van betekenis. Vooral op het platteland – waar woningen en boerderijen ver van elkaar afstaan – lijken kleine windmolens een goed optie. In combinatie met zonnepanelen en elektriciteitsopslag zou men grotendeels zelfvoorzienend kunnen zijn.

Aanbeveling 8: Zet in het kader van de wijkuitvoeringsplannen een aantal innovatieve proefprojecten op, bijvoorbeeld zoals boven beschreven.

Juli 2020

GroenLinks Edam-Volendam